

Wstępne badania temperamentu szynszyli

Danuta Dzierżanowska-Góryń, Monika Kowalczyk

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt,
Zakład Hodowli Zwierząt Futerkowych i Drobno Inwentarza,
ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa, dzierzan@delta.sggw.waw.pl

Z badań wykonanych na różnych gatunkach zwierząt futerkowych wynika, że ich temperament może znacząco wpływać na jakość okrywy włosowej, jak również na odchów młodych. Szynszyle są zwierzętami żywo reagującymi na otaczające je środowisko, dlatego celem pracy było określenie temperamentu szynszyli hodowlanych, utrzymywanych w standardowych warunkach fermowych. Badania miały charakter pilotażowy, zostały przeprowadzone na fermie doświadczalnej Zakładu Hodowli Zwierząt Futerkowych i Drobno Inwentarza SGGW. Test polegał na umieszczeniu nowego obiektu w klatce zwierzęcia, dodatkowym bodźcem był zapach. Nie zaobserwowano reakcji agresywnej u żadnego zwierzęcia wobec obiektu. Za postawę bojaźliwą można uznać brak reakcji – ten rodzaj zachowania występował najczęściej u samców oraz u jednej samicy we wszystkich próbach. Wśród obserwowanych szynszyli najwięcej było osobników wykazujących duże zainteresowanie nowym obiektem, objawiało się ono reakcją w postaci podchodzenia do obiektu, gryzienia, brania w łapki.

SŁOWA KLUCZOWE: szynszyle / behawior / temperament

Utrzymywanie zwierząt w warunkach fermowych w znaczny sposób odbiega od warunków naturalnych. Hodowca powinien zapewnić zwierzętom takie warunki utrzymania, aby miały one zapewniony komfort psychiczny i fizyczny; nazywamy to dobrostaniem w hodowli zwierząt. Tylko takie warunki mogą przynieść zadowalające efekty ekonomiczne dla hodowcy. Jest to szczególnie ważne w przypadku zwierząt futerkowych, gdzie produktem końcowym są skóry. Zwierzęta utrzymywane w niewłaściwych klatkach łatwo mogą uszkodzić okrywę włosową. Utrzymywanie zwierząt w złych warunkach środowiskowych niekorzystnie wpływa na psychikę zwierząt, które mogą samo okaleczać się, nie pobierać paszy, wygryzać okrywę włosową. Każde zaburzenie w psychice zwierząt może objawiać się agresywnością w stosunku do człowieka lub przedmiotu włożonego do klatki, albo nadmierną ostrożnością, bojaźliwością. Dlatego

z hodowli powinno się eliminować zwierzęta agresywne, bądź bojaźliwe. Zwierzęta takie cechują się gorszymi przyrostami, trudniej się rozmnażają i odchowują młode.

Opracowano wiele testów behawioralnych, dzięki którym można określić temperament zwierzęcia. Wykonano wiele badań tego typu na zwierzętach futerkowych mięsożernych – norkach, jenotach, lisach polarnych i pospolitych [1, 2, 3, 4, 5, 6]. W literaturze trudno jest znaleźć informacje na temat tego rodzaju badań prowadzonych na szynszylach.

Celem niniejszej pracy było określenie temperamentu młodych szynszyli hodowlanych, utrzymywanych w standardowych warunkach fermowych. Test uwzględniał umieszczenie nowego obiektu w klatce zwierzęcia, dodatkowym bodźcem był zapach.

Materiał i metody

Badania zostały przeprowadzone na grupie szynszyli utrzymywanych w standardowych warunkach fermowych. Obserwacją objęto dwa zestawy poligamiczne – 4 samice i 1 samiec w każdym, zwierzęta w wieku od 8 do 16 miesięcy. Żadna samica nie miała jeszcze potomstwa. Obserwacje były prowadzone w godzinach od 15¹⁰ do 18³⁰. Test polegał na wprowadzeniu do klatki obiektu, którym był chips ziemniaczany i obserwacji zachowania się zwierzęcia. Badania wykonywano z dwoma rodzajami chipsów: paprykowymi i cebulowymi (obserwacje prowadzono dwukrotnie z chipsem paprykowym i raz z chipsem cebulowym). Chipsy były kładzione przy drzwiczkach klatki, w odległości ok. 20 cm od półki, na której najczęściej przebywały zwierzęta w ciągu dnia. Na każdym z dziesięciu osobników przeprowadzono po 3 testy. Czas obserwacji, podczas którego czekano na reakcję zwierzęcia, wynosił 1 minutę, a zachowanie zwierząt po wprowadzeniu chipsa było mierzone w sekundach.

Zwierzęta zaliczano do następujących grup, według rodzajów zachowań:

- grupa 1 – osobniki nie wykazujące żadnej reakcji;
- grupa 2 – osobniki, które wahały obiekt z dużej odległości, ale nie podchodziły do niego, szybko nudziły się zapachem bodźca odwracając głowę.
- grupa 3 – osobniki, które podchodziły do obiektu, oblizywały go, podgryzły oraz brały go w łapki.

Zachowanie samic, u których przebywał samiec, zostało opisane oddzielnie, gdyż jego obecność mogła mieć znaczny wpływ na zachowanie samicy. Opis zachowań poszczególnych samic określano czasem reakcji w sekundach.

Wyniki i dyskusja

Doświadczenie 1 – rodzaj bodźca: chips paprykowy

- Samica A – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; początkowo brak było reakcji, siedziała nieruchomo na półce, spała; w 55. sekundzie zaczęła obwąchiwać obiekt siedząc na półce.
- Samica B – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; w czasie obserwacji był u niej samiec, oboje nie wykazywali żadnej reakcji.

- Samica C – w chwili wkładania chipsa siedziała na siatce pod półką; w 2. sekundzie obwąchiwała chipsa, w 4. sekundzie wzięła go w łapki i obgryzała.

- Samica D – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; w 11. sekundzie zaczęła go obwąchiwać siedząc na półce, po czym odwróciła się i nie zaobserwowano dalszej reakcji.

- Samica E – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; w czasie obserwacji przebywał u niej samiec; w 12. sekundzie obwąchiwała obiekt siedząc na półce; po tym brak było reakcji.

- Samica F – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; w 2. sekundzie wachała obiekt siedząc na półce; w 48. sekundzie zeskoczyła, wzięła chipsa w łapki i zaczęła go jeść.

- Samica G – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; przez cały okres badania spała na półce; nie zaobserwowano żadnej reakcji.

- Samica H – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce; w 17. sekundzie zaczęła obwąchiwać obiekt siedząc na półce; w 47. sekundzie zeskoczyła, a następnie przez 4 sekundy obwąchiwała chipsa, po czym wzięła go w łapki i zaczęła jeść.

- Samiec 1 – w czasie obserwacji był na półce z samicą B; oboje spali, nie wykazując żadnej reakcji.

- Samiec 2 – w czasie obserwacji był na półce z samicą E; nie wykazywał żadnej reakcji podczas badania – spał.

Doświadczenie 2 – rodzaj bodźca: chips paprykowy

- Samica A – w chwili wkładania chipsa siedziała na półce, przebywał u niej samiec; oboje nie wykazywali żadnego zainteresowania obiektem.

- Samica B – w czasie wkładania chipsa siedziała na siatce; w 8. sekundzie obwąchała go, a w 11. sekundzie – podgryzała bez pomocy łapek; w 40. sekundzie nastąpiła przerwa w obgryzaniu, obwąchała miejsca obok; w 50. sekundzie oblizała się; w 57. sekundzie odeszła od obiektu, po czym wróciła i w 60. sekundzie ponownie gryzła chipsa.

- Samica C – w czasie wkładania chipsa siedziała na siatce; w 2. sekundzie obwąchiwała go; w 28. sekundzie podeszła, wzięła chipsa w łapki i gryzła go.

- Samica D – w czasie wkładania chipsa siedziała na półce; po włożeniu obwąchiwała go siedząc na półce; w 33. sekundzie zeskoczyła z półki; w 43. sekundzie zaczęła go obgryzać, przyciągnęła chipsa do siebie i oddaliła się z nim do rogu klatki; w 50. sekundzie podrapała się, obwąchała siatkę dookoła siebie; w 60. sekundzie myła się; w 62. sekundzie ponownie zaczęła obgryzać chipsa, bez pomocy łapek.

- Samica E – w czasie wkładania chipsa siedziała na półce; po włożeniu chipsa patrzyła na niego i obwąchiwała go; w 26. sekundzie myła pyszczek łapką, po czym do końca badania siedziała nieruchomo.

- Samica F – w czasie wkładania chipsa siedziała nieruchomo na półce; w 28. sekundzie wachała chipsa siedząc na półce; w 32. sekundzie zeskoczyła z półki. W 37 sekundzie zaczęła podgryzać chipsa, trzymając go w łapkach.

- Samica G – w czasie wkładania chipsa siedziała na półce; po włożeniu chipsa obwąchiwała go przez krótką chwilę siedząc na półce, po czym w 57. sekundzie odwróciła się tyłem do obiektu.

- Samica H – w czasie wkładania chipsa siedziała na półce; przez cały okres badania przebywał u niej samiec; samica patrzyła na chipsa, ale nie wystąpiła u niej żadna inna reakcja.

- Samiec 1 – w czasie wkładania chipsa siedział na siatce w klatce samicy A. Jediną reakcją była stójka i danie samiczce „buziaczka”.

- Samiec 2 – w czasie wkładania chipsa siedział na półce w klatce samicy H; podobnie jak samica jedynie patrzył na chipsa, żadnej innej reakcji nie zaobserwowano.

Doświadczenie 3 – rodzaj bodźca: chips cebulowy

- Samica A – podczas wkładania chipsa uciekła na półkę; w klatce samicy znajdował się samiec; w 23. sekundzie myła się na półce, obwąchiwała samca, jak również chipsa; w 50. sekundzie nastąpiła koprofagia, po czym mycie pyszczka; w 71. sekundzie zeskoczyła z półki, wachała chipsa, oblizywała go, po czym wzięła w łapkę i zaczęła jeść.

- Samica B – w czasie wkładania chipsa znajdowała się na siatce; w 1. sekundzie obwąchiwała chipsa; w 5. sekundzie ugryzła go bez pomocy łapek, po czym wycofała się do rogu klatki; w 20. sekundzie oparta o kamień, oblizywała się; w 25. sekundzie ugryzła chipsa raz i odeszła; brak było dalszej reakcji, samica oparta o kamień zasnęła.

- Samica C – w czasie wkładania chipsa siedziała na siatce; w 5. sekundzie obwąchiwała chipsa; w 10. sekundzie wzięła go do pyszczka i wycofała się do rogu klatki, tam zaczęła obgryzać go, trzymając w prawej łapce.

- Samica D – w czasie wkładania chipsa znajdowała się na półce; w 1. sekundzie patrzyła na chipsa i obwąchiwała go siedząc na półce; w 37. sekundzie próbowała zeskoczyć, jednak nadal obwąchiwała obiekt pozostając na półce; w 57. sekundzie przeżuwała, ruszając wibrysami.

- Samica E – w czasie wkładania chipsa przebywała na półce; w 2. sekundzie obwąchiwała go siedząc na półce; w 10. sekundzie ruszała wibrysami; w 44. sekundzie przeżuwała; w 56. sekundzie zaobserwowano koprofagię.

- Samica F – w czasie wkładania chipsa znajdowała się na półce; w 1. sekundzie obwąchiwała go siedząc na półce, przeżuwała; w 23. sekundzie ruszała wibrysami; w 29. sekundzie wystąpiła koprofagia, samica odwrócona od chipsa; w 52. sekundzie zasypia tyłem do chipsa.

- Samica G – w czasie wkładania chipsa znajdowała się na półce; brak było widocznej reakcji, przez cały czas obserwacji spała na półce.

- Samica H – w czasie wkładania chipsa przebywała na półce, znajdował się u niej samiec; w 6. sekundzie samica obwąchiwała chipsa siedząc na półce, następnie odwróciła się tyłem; w 24. sekundzie zeskoczyła z półki; w 30. sekundzie obwąchiwała chipsa; w 42. sekundzie oblizywała chipsa, próbowała go ugryźć; w 57. sekundzie chodziła koło chipsa; w 65. sekundzie zaczęła jeść chipsa.

• Samiec 1 – w czasie wkładania chipsa siedział na półce u samicy A; w 15. sekundzie obwąchiwał chipsa, mył pyszczek; w 25. sekundzie ponownie go obwąchiwał i umył pyszczek; w 32. sekundzie wziął chipsa w łapki, upuścił go i odszedł do rogu klatki, tam umył się; w 79. sekundzie obserwacji samiec usiadł na kamieniu.

• Samiec 2 – w czasie wkładania chipsa siedział na półce u samicy H; przez cały czas obserwacji siedział nieruchomo na półce i patrzył na chipsa.

Podsumowując zachowanie zwierząt we wszystkich trzech doświadczeniach należy zauważyć, że:

♦ Samica A – na podstawie obserwacji w obu doświadczeniach z chipsem paprykowym można zaklasyfikować ją do grupy 2, natomiast w badaniu z chipsem cebulowym – do grupy 3; u samicy w czasie obserwacji drugiej i trzeciej przebywał samiec, nie miało to widocznego wpływu na jej reakcje.

♦ Samica B – podczas pierwszej obserwacji był u niej samiec, wtedy nie wystąpiły żadne reakcje; samiec zaklasyfikowano do grupy 1, cały czas przebywała na półce. W czasie następnych dwóch obserwacji samica wykazywała dużą reakcję na bodziec – została przydzielona do grupy 3.

♦ Samica C – we wszystkich obserwacjach wykazywała zainteresowanie obiektami, dlatego jednoznacznie została zaklasyfikowana do grupy 3.

♦ Samica D – podczas wszystkich trzech obserwacji siedziała na półce; w drugiej obserwacji została zaklasyfikowana do grupy 3, w pozostałych – do grupy 2.

♦ Samica E – w czasie każdej obserwacji przebywała na półce i trzykrotnie została zaliczona do grupy 2; w pierwszym badaniu był u samicy samiec.

♦ Samica F – w badaniach z chipsem paprykowym została zaklasyfikowana do grupy 3, podczas testu z chipsem cebulowym – do grupy 2; podczas wszystkich obserwacji przebywała na półce.

♦ Samica G – we wszystkich doświadczeniach przebywała na półce i została zaklasyfikowana do grupy 1, tj. do osobników nie wykazujących żadnej reakcji.

♦ Samica H – w pierwszym i trzecim doświadczeniu została zakwalifikowana do grupy 3; w drugim i trzecim badaniu przebywał u niej samiec; w drugim doświadczeniu – z chipsem paprykowym – samica nie wykazała żadnej reakcji i została zaliczona do grupy 1.

♦ Samiec 1 – w obu badaniach z chipsem paprykowym nie zareagował na bodziec – grupa 1, natomiast w doświadczeniu z chipsem cebulowym został zaklasyfikowany do grupy 2.

♦ Samiec 2 – reagował podobnie jak samiec 1, brak reakcji w doświadczeniu pierwszym i drugim – grupa 1, natomiast w doświadczeniu trzecim został zaliczony do grupy 2.

W czasie przeprowadzonych obserwacji najwięcej osobników wykazywało duże zainteresowanie nowym obiektem, przejawiające się reakcją w postaci podchodzenia do obiektu, gryzienia, brania w łapki. Ten typ reakcji zaobserwowano u sześciu samic; jedna samica zachowywała się w ten sposób we wszystkich trzech doświadczeniach. Natomiast takie reakcje nie wystąpiły u żadnego samca.

Drugim typem najczęściej obserwowanych reakcji było początkowe zainteresowanie się obiektem i nowym zapachem, obwąchiwanie z dużej odległości, ale nie podchodzenie i nie gryzienie. Zwierzęta szybko nudziły się i odwracały od obiektu. Również i w tym przypadku jedna samica wykazała we wszystkich trzech próbach tę samą formę zachowań.

Trzeci typ zachowań charakteryzował się brakiem reakcji i był najczęściej obserwowany u samców – w dwóch pierwszych doświadczeniach, a także u jednej samicy we wszystkich trzech próbach.

U żadnego zwierzęcia nie zaobserwowano reakcji agresywnej wobec obiektu. Za postawę bojaźliwą można uznać brak reakcji, ten rodzaj zachowania wystąpił najczęściej u samców oraz u jednej samicy we wszystkich próbach.

Przeprowadzony test behawioralny na stosunkowo niewielkiej grupie zwierząt można potraktować jako badania pilotażowe. Test ten nie klasyfikuje temperamentu szynszyli w sposób jednoznaczny. Szynszyle utrzymywane są w warunkach fermowych stosunkowo krótko – około 80 lat. Brak agresji wobec nowych obiektów może świadczyć o tym, tak jak w przypadku innych gatunków zwierząt, że są one przystosowane do warunków, jakie stwarza im człowiek w warunkach fermowych. Badania należałoby powtórzyć z innym obiektem, na tych samych zwierzętach, w różnych porach dnia i nocy, pamiętając o tym, że szynszyle wykazują zwiększoną aktywność w nocy.

PIŚMIENNICTWO

1. FORTUŃSKA D., BARABASZ B., 2003 – Zróżnicowanie masy ciała i cech jakości okrywy włosowej u jenotów o różnym temperamencie. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego* 68(6), 131-139.
2. FORTUŃSKA D., KASANEN S., 2002 – Wpływ systemów utrzymania na przyrosty oraz podatność na stres jenotów hodowlanych na fermie Juankoski w Finlandii. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego* 64, 119-125.
3. FORTUŃSKA D., ZOŃ A., LASEK A., 2003 – Przydatność testu ACTH i SIH w określeniu temperamentu jenotów (*Nyctereutes procyonoides*). *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego* 68(6), 141-149.
4. GACEK L.A., 2002 – Test empatyczny – nowy test behawioralny dla lisów polarnych. *Przegląd Hodowlany* 5,4-6.
5. SUCHODOLSKA A., 1997 – Próba oceny zależności pomiędzy różnymi formami zachowań samic lisów polarnych a ich wynikami rozplodu. Praca magisterska, SGGW.
6. TULIN M., 1993 – Próba wykorzystania testów behawioralnych do prognozowania użyteczności rozplodowej lisów polarnych (*Alopex lagopus* L.). Praca magisterska, SGGW.

Initial studies of chinchilla temperament

S u m m a r y

The aim of the study was to determine the temperament of farm chinchillas kept in the typical cages. The principle of the test consisted in placing a new object in the cage, an odour was the additional stimulus. Eight females and two males constituted the experimental group. Any aggressive behaviours against the object were not found; lack of reaction was considered as a symptom of fear behaviour. There were many animals interested in the new object and the reaction was manifested by approaching, biting and some manipulations. This test does not determine absolute animal behaviour, the experiments should be repeated on other objects in various parts of the day.

